

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА**Марія Антонченко
(Суми, Україна)****ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА**

Стратегічним завданням реформування освіти в Україні є підвищення якості підготовки та перепідготовки педагогів, які здатні до ефективної професійної діяльності в умовах розвинутого інформаційного суспільства та володіють умінням швидко адаптуватися до запитів суспільства. Постійне підвищення власної кваліфікації стає невід'ємною частиною професійної діяльності педагогічних працівників.

Високий рівень вимог суспільства до педагога і невідпинний зростаючий розвиток педагогічної науки, освітніх та інформаційно-цифрових технологій вимагають постійного вдосконалення підходів до розвитку професійних компетентностей педагога та змісту навчання в умовах неперервної освіти. Виконання цих завдань значною мірою залежить від саморозвитку професійних компетенцій викладача і володіння ним сучасними освітніми та інформаційно-цифровими технологіями навчання.

Однією зі складових професійної компетентності педагога є його інформаційно-цифрова компетентність. Викладач повинні вміти орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного інформаційного суспільства. Виділення інформаційно-цифрової компетентності як окремої компетентності педагога обумовлено активним використанням інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у всіх сферах людської діяльності, в тому числі і в освіті [1].

Поряд з терміном «інформаційно-цифрова» компетентність існують схожі за змістом терміни «інформаційно-комунікаційна», «інформаційна», «цифрова» компетентність, але усі вищезазначені компетентності ґрунтуються на активному використанні сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій в професійній діяльності педагогічних працівників.

Проаналізував ці поняття та спираючись на компетентнісний підхід у освіті, дамо наступне визначення інформаційно-цифрової компетентності педагога: **Інформаційно-цифрова компетентність (ІЦК) педагога** – це інтегрований результат особистості педагогічного працівника по оволодінню сучасними цифровими та інформаційними технологіями та застосуванню їх у власній професійній діяльності, який формується на основі оволодіння ним змістовим, діяльним і мотиваційним компонентами досвіду роботи з різноманітною інформацією [2].

Нами також побудована модель ІЦК педагога, яка відображає її невід'ємні складові, а саме: комп'ютерно-технологічний, алгоритмічний та інфомедійний блоки, кожен з яких можна охарактеризувати за допомогою мотиваційного, когнітивного та діяльносного критеріїв [3].

У останні роки усе більше використовують термін «цифрові компетенції» особистості, підкреслюючи те, що інформацію все більше споживають у цифровому вигляді.

Важливість формування та розвитку інформаційно-цифрової (або цифрової) компетенції освітян та здобувачів освіти підкреслюється у державних нормативних документах України та програмних документах світових освітніх та загальногуманітарних організацій [6-8 та інших].

Так, у 2016 році Європейською комісією було запроваджено Систему цифрових компетентностей для громадян (DigComp), (DigComp 2.0: Digital Competence Framework for Citizens), яка на сьогодні є одним з останніх європейських сучасних стратегічних документів, що розроблена європейською спільнотою країн, які створюють освітні стандарти. Європейським дослідницьким центром Європейської комісії розроблено рамку цифрової компетентності, згідно з якою виділено сфери застосування цифрової компетентності та описано необхідні для кожної сфери компетентності [8].

Рамка цифрової компетентності вчителя DigCompEdu орієнтована на вчителів та викладачів усіх рівнів освіти від дитячого садка до вищої та післядипломної освіти, загальної та професійної, навчання осіб з особливими потребами та у неформальних навчальних контекстах. Ця рамка визначає шість основних областей, у яких виражається компетентність вчителя, а саме: професійна залученість; цифрові ресурси; навчання та викладання; оцінювання; розширення можливостей учнів; сприяння цифровій компетентності учнів [6].

У 2017 року були внесені деякі зміни, порівняно з проектом 2016 року, узгоджуючи цей стандарт з рамковим документом K–12 Computer Science Framework [7, 8]. Зокрема, виділено перелік п'ять розділів з деякою деталізацією: комп'ютерні системи; мережі та Інтернет; дані та аналіз; алгоритми та програмування; вплив ІТ.

А також сім практик, що розвиваються у процесі вивчення інформатики, а саме: розвиток всеосяжної інформатичної культури; співпраця в інформатиці; розпізнавання та визначення інформатичних проблем; розробка та використання абстракцій; створення інформатичних продуктів; тестування та вдосконалення інформатичних продуктів; комунікації щодо інформатики [7, 8].

Ці напрями та практики є основою інформаційно-цифрової компетентності будь якого педагога, не залежно від його спеціалізації, або віку суб'єктів навчання, з якими він працює. Але розвиток ІЦК викладача ефективно здійснюється при дотриманні певних педагогічних умов.

У нашому дослідженні ми будемо використовувати наступне формулювання терміну «педагогічні умови»: *педагогічні умови – це система певних обставин (форм, методів, ситуацій та ін.) в освіті, що сприяють (необхідні) досягненню конкретної педагогічної мети.*

Дамо дефініцію більш конкретного терміну **«педагогічні умови розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагога»**. *Це – система певних обставин в освіті (мотиваційних, інформаційних, дидактичних, технологічних тощо), що сприяють розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагога.*

Аналіз сутності дефініції та структури терміну «інформаційно-цифрова компетентність педагога» та «педагогічні умови розвитку ІЦК педагога» у світових й державних програмних документів, узагальнення сучасних науково-педагогічних досліджень з питань розвитку ІЦК педагога та власний досвід [1-5 та ін.], дозволяють виділити нам наступні групи педагогічних умов розвитку ІЦК педагога у системі післядипломної педагогічної освіти: **мотиваційні, технологічні, інформаційно-діяльнісні, організаційно-дидактичні.**

Перша група умов – мотиваційна, пов'язана з формуванням позитивної мотивації педагога до широкого застосування ІЦТ у своїй професійній діяльності і включає наступні умови:

- 1) усвідомлення цілей та меж застосування ІЦТ у післядипломній педагогічній освіті;
- 2) сприяння сформованості позитивної мотивації педагога до особистісного зростання у сфері ІЦТ;
- 3) сприяння сформованості мотивації педагога на успішне використання ІЦТ у навчально-виховному процесі та власній професійній діяльності;
- 4) сприяння позитивної мотивації на формування в учнів активності та наполегливості до отримання знань і самовираження засобами ІЦТ.

Наступна група умов, технологічна пов'язані з вибором ІЦТ для використання в освітньому процесі, включає наступні умови:

- 1) сприяння відбору ІЦТ для застосування в освітньому процесі загальноосвітніх навчальних закладах.
- 2) ознайомлення з сучасним програмним забезпеченням (ПЗ) комп'ютера (переважно безкоштовним) навчального призначення світових корпорацій (таких як Microsoft, Google тощо).
- 3) ознайомлення з ПЗ, що застосовуються у різних напрямках освітнього процесу: управління, організація, моніторинг (бази даних, офісні програми, навчальні програми, для організації дистанційного навчання, тестуючі програми, online додатки тощо).
- 4) Ознайомлення зі спеціальним ПЗ, що використовуються виключно у певній галузі (математиці, хімії, фізиці тощо).

Інформаційно-діяльнісні умови пов'язані з формуванням знань умінь та навичок у галузі застосування ІЦТ для розв'язання різноманітних завдань та усвідомлення ролі підвищення кваліфікації в умовах післядипломної освіти для формування таких знань та уявлень.

Так, третя група умов – інформаційно-діяльнісна, пов'язана зі знаннями та навичками педагога у галузі ІЦТ і включає наступні умови:

- 1) наявність мети, завдань та змісту інформаційної підготовки у процесі підвищення кваліфікації у системі післядипломної педагогічної освіти для педагогів різних спеціальностей;
- 2) сприяння сформованості системи знань педагога у галузі ІЦТ (знає ефективні методи пошуку, опрацювання, зберігання, передавання інформації, методичні підходи до використання ІЦТ в освіті, вимоги до педагогічних програмних засобів, особливості використання ІЦТ у дисципліні, що викладається; санітарно-гігієнічні норми роботи з ПК для різних вікових категорій).
- 3) сприяння сформованості системи знань, умінь та навичок педагога до навчальної та професійної роботи online (має знання, уміння та навички дистанційного навчання, створює та використовує інтерактивні вправи на уроці, працює з online контентом; використовує інтерактивні комплекси і засоби (у тому числі мобільні), має уявлення про кібербезпеку; розуміє етику роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

- 4) сприяння розвитку інформаційної й медіакультури.

Що до групи організаційно-дидактичних умов, то вона включає наступні умови до організації навчання педагогів з використанням ІЦТ у системі післядипломної освіти:

- 1) використання різних форм навчання (очна, дистанційна, очна-дистанційна, тощо);
- 2) відповідність навчання основним дидактичним принципам: науковості, системності, послідовності, доступності та наочності;
- 3) використання, в основному, продуктивних методів і організаційних форм навчання, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності педагогів, розвиток їх творчих здібностей, формування вмінь самостійно знаходити, аналізувати та використовувати нову інформацію для реалізації завдань (проектів), що сприяють досягненню дидактичної меті заняття, підвищенню інтересу до використання ІЦТ, творчості та самостійності;
- 4) організація постійного зворотного зв'язку в процесі виконання завдань: корегування навчальної діяльності в залежності від відповідей педагогів, що навчаються (повідомлення про правильність (неправильність) відповіді, підказка, тренування тощо).
- 5) відповідність психофізіологічним особливостям педагогів: врахування вікових особливостей, спрямованість на формування й розвиток рефлексивності (уміння здійснювати адекватну самооцінку власної професійної діяльності), образного, логічного та критичного мислення педагога.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що на основі аналізу сучасних науково-педагогічних досліджень, ми виділили чотири групи педагогічних умов розвитку ІЦК педагога у системі післядипломної педагогічної освіти: мотиваційну, технологічну, інформаційно-діяльну, організаційно-дидактичну. У кожній з цих груп описані конкретні умови, що сприяють розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагога. Подальшої розробки дослідження потребують уточнення педагогічних умов для різних груп педагогів та розробку критеріїв їх ефективності.

Література:

1. Антонченко М.О. Інформаційна компетентність педагога як складова його професійної компетентності. Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти: збірник наукових праць I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (24 травня 2017 р., Суми) URL: https://drive.google.com/file/d/0B3JtAkt_S06cXZsdnJBV2FvY3M/view (дата звернення: 17.02.2021).
2. Антонченко М.О. Сутність інформаційно-цифрової компетентності педагога у системі післядипломної педагогічної освіти. Інформаційно-цифрова компетентність педагога: теорія і практика: збірник наукових праць; випуск 1-й; за заг. редакцією Л.Г. Петрової. Суми: ВВП «Мрія», 2018. С. 4–12.
3. Антонченко М.О. Модель інформаційно-цифрової компетентності педагога. Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 5 грудня 2019 р., м. Суми. С. 156–159.
4. Комар О. С. Психолого-педагогічні умови розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя. Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали II Міжнародного наукового конгресу / Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Ушинського. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 165–167.
5. Трифонова О.М. Інформаційно-цифрова компетентність: зарубіжний та вітчизняний досвід. Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. Вип. 173(2). Кропивницький, 2018. С. 221–225.
6. Цифрова компетентність вчителя DigCompEdu. Блог про дистанційне та змішане навчання інформатики. URL: <http://dystosvita.blogspot.com/2018/04/digcompedu.html> (дата звернення 24.11.2020 р.).
7. CSTA K-12 Computer Science Standards, Revised 2017 URL: <https://drive.google.com/file/d/0B0TIX1G3mywqXzNWMVdKX0ITSkU/view> (Last accessed: 23.11.2020 р.).
8. DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens, 2016. URL: <https://cutt.ly/shpv87s> (Last accessed: 24.11.2020 р.).

Людмила Білик, Інгріда Чемерис
(Черкаси, Україна)

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ

Стан освіти в державі визначає її успіх в усіх сферах соціально-економічного, духовного, культурного розвитку суспільства. Тому особливої уваги заслуговують питання стратегічного розвитку освіти з урахуванням вимог сучасності. Визначальна роль в цьому процесі належить саме вищій освіті, оскільки висока освіченість та фахова компетентність, толерантність і здатність відповідати за свої дії – все це обумовлює формування суспільства знань та перехід до науково-інформаційних технологій, які є запорукою подальшого науково-технічного прогресу людства.

Серед основних стратегічних завдань реформування вищої освіти в Україні є удосконалення системи управління освітою, підвищення якості конкурентоспроможності, розширення доступності здобуття якісної освіти кожним громадянином, оптимізація ефективності фінансування, інтеграція системи вищої освіти України в Європейський простір та міжнародне співробітництво, підвищення рівня підготовки кваліфікованих кадрів міжнародне визнання вищої національної освіти нашої країни [1, с. 28].

Серед перелічених стратегічних завдань, на нашу думку, особливе значення має зайняти проблема підвищення якості конкурентоспроможності наших майбутніх фахівців, оскільки саме їх професіоналізм, інтелект, здоров'я, раціональне і критичне мислення визначатиме подальший напрямок суспільного прогресу.

Сьогодні актуальним питанням вищої освіти є формування «м'яких навичок» у майбутніх фахівців. Такі навички є міжпрофесійними та універсальними, корисними для будь-якого виду діяльності, дозволяють швидко адаптуватися до нових умов, вирішувати нестандартні завдання. На Давоському економічному форумі у 2016 році у звіті про майбутні професії Future for jobs Report було визначено актуальні навички, серед яких половину складали навички до комунікації, а іншу половину – вміння комплексного вирішення проблем, когнітивної гнучкості, креативності та критичного мислення. До топ-5 м'яких навичок, за різними думками, відносяться креативне та критичне мислення, емоційний інтелект, управління інформацією, презентаційні навички та вміння формувати власну думку та приймати рішення.